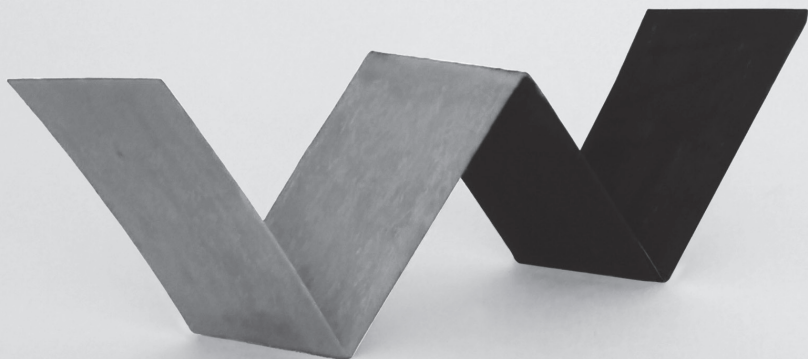

IGOR

ŠTIKS

Naslov izvirnika: W
© Igor Štiks in Fraktura 2019
Vse pravice zastopa založba Fraktura, Hrvaška.
© za slovensko izdajo Mladinska knjiga Založba, d. d., Ljubljana 2022
Vse pravice pridržane.

Prevedla Aleksandra Rekar

Sofinancira program
Evropske unije
Ustvarjalna Evropa

Izvedbo tega projekta je sofinancirala Evropska komisija.
Vsebina publikacije je izključno odgovornost avtorja in v nobenem
primeru ne predstavlja stališč Evropske komisije.

Vse informacije o knjigah založbe Mladinska knjiga
najdete tudi na spletu:

 EMKA.SI

 Mladinska knjiga

 @mladinska_MK

 mladinskaknjiga

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.42-312.4

ŠTIKS, Igor

W / Igor Štiks ; [prevedla Aleksandra Rekar]. - 1. izd. - Ljubljana :
Mladinska knjiga, 2022. - (Zbirka Krimi / Mladinska knjiga)

Prevod dela: W
ISBN 978-961-01-6592-7
COBISS.SI-ID 123010307

Brez pisnega dovoljenja Založbe je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, javna
priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem
koli obsegu ali postopku, hkrati s fotokopiranjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronski
obliki, v okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah.

PRVI DEL
Arhipelag

Ali lahko komunist napiše roman? O tem nisem prepričan: nima pravice postati soudeleženec svojih likov.

Jean-Paul Sartre
o romanu *Zarota* Paula Nizana, *Situacije*

Pilot je napovedal pristanek. Grabila me je panika. Pritrdil sem varnostni pas, zaprl oči in škrtal z zobmi. Nisem hotel pogledati skozi okno. Vedel sem, da pravkar letimo nad arhipelagom; v njegovem morju sem se zadnjič kopal kot deček, pred petindvajsetimi leti, ko se je v neposredni bližini, v zaledju, že začejala vojna. Na kolenih sem imel rokopis romana *W*, nekaj poglavij ter zapiske in drobce, nastale na osnovi pripovedi Walterja Stiklerja. Nedavno so ga v vodah pod mano našli mrtvega, s prerešetanim telesom. Nisem pričakoval, da bom povabljen na Otok. Nisem upal na vrnitev.

Njegovo truplo, razpadlo, nemara dneve zagozdено v kaki podvodni votlini, je naposled izplavalo pred očmi prestrašenih ribičev. Nihče ni prijavil izginotja. Le kdo bi ga sploh opazil? Walter je živel odmaknjeno, sam, sredi Otoka. Nakup hiše v Dalmaciji konec devetdesetih let ni bila poteza ostarelega zahodnjaka, željnega žarečega, vendar poceni sonca. Ne. Vedel sem – morda tudi edini –, zakaj je izbral prav Otok.

Ko smo se približevali tлом, so z vsakim metrom bolj prodirali spomini na življenje, ki je izginilo, na otroštvo, ki se je končalo hitro, brez možnosti pogajanja, zavlačevanja ali slovesa. Ostalo je skrito v spominu, polomljeno, vegasto od poznejših dogodkov. Vračajo se spomini, celo na vse tisto, kar sem si kot štirinajstletnik predstavljal, da življenje šele hrani zame, kar mi bo čas povsem za trdno prinesel kot nekaj, kar mi pripada, čas, ki ga je bilo mogoče jasno predvideti s točke, na kateri ni še nič napovedovalo, da bo kmalu izginilo vse, kar je sestavljalo včerajšnji svet. Zdaj se nakaže ta pokrajina, vselej enaka, nedotaknjena od vsega, kar so ljudje

naredili v njej, nedolžna in tako bližnja, da mi vrejo dalmatinske besede, ki sem jih nekoč, v otroški utopiji, ki jo je ustvarjal arhipelag, z vsemi tistimi čermi, otoki, kanali, trdnjavami in zalivi, tako zlahka uporabljal.

Zdelo se mi je, da se, enako kot letalo, ki je hitro izgubljalo višino, pogrezam v vse, kar sem namerno pustil za sabo, meneč, da si zaslužim življenje brez sleherne izgube ali pa življenje, na katero ta izguba ne bo vplivala, življenje, ki si ga bom ustvaril sam, ne da bi dovolil drugim, da mi ga krojijo. In mislil sem, da mi je uspelo. Celo spominjal se nisem prav pogosto. Včasih sem izvil na dan kako podrobnost ali pa je izplavala sama, priklicana z bogve čim. Vse drugo se je zdelo za vedno potopljeno. To mi je omogočilo živeti novo življenje v tem svetu, v novem jeziku, v novi domovini. Mislil sem, da sem v Parizu našel dom, ne tistega doma, ki so ga za nas pripravili drugi, ampak dom, ki ga izberemo, za katerega sami izdelujemo načrt in ki ga gradimo s svojimi rokami. Ta dom je imel posebno zaščito pred korozivnim učinkom spominov. In zdelo se je, da bo tako tudi ostalo, vse do nedavnega, do srečanja z Walterjem Stiklerjem.

Med vojno sem odšel iz Sarajeva, v izgnanstvo v Zagreb, k sorodstvu. Nato sem šel študirat v Francijo, zatem se nisem več vračal. Dokončal sem šolanje, objavil kratek, neopažen roman, občasno ljubil in bil, tako sem verjel, vsaj začasno ljubljen. Doktoriral sem iz političnih ved in začel delati kot strokovnjak za leve ideologije in družbena gibanja pri Nacionalnem centru za znanstvene raziskave. Še več, tudi sam sem pripadal levičarskim organizacijam, hodil na demonstracije in načrtoval protestne akcije, urejal časopis ter tu in tam s tovariši pisal in objavljal pamflete, ki so klicali k upor. No, od tistega dneva, ko je Walter Stikler nepovabljen vkorakal v ta dom, ga nisem mogel več nagnati iz njega. Walterjeve zgodbe so politične akcije tiste pomladi 2016 odrinile na stran. Morda tudi

zato, ker so se v primerjavi z Walterjevim življenjem zdele nepomembne in neučinkovite. Ali pa morda zato, ker me je preteklost grabila za vrat in ker nenadoma nisem bil več tukaj, tukaj in zdaj.

Kdo je bil Walter Stikler? Celo tisti, ki ga niso poznali iz sedemdesetih in osemdesetih let prejšnjega stoletja, ko se je na valu medijskega zanimanja za *nove filozofe* uveljavil kot oster kritik komunistične ideologije in tedanjih režimov realnega socializma, so zanj verjetno slišali, ko je bil novembra 2015 ugrabljen in nato, po spektakularni policijski akciji, najden živ, v kleti hiše, ki jo je uničila eksplozija. Režijo ugrabitve so pripisali nekoč znanemu levičarskemu teroristu Wladimirju, ki ga je po pričevanju preživelega Stiklerja ugrabil, ga imel zaprtega v kleti, nato pa je, ko je bil stisnjen v kot, aktiviral veliko količino eksploziva.

Ugrabitve Walterja Stiklerja je bila prva teroristična akcija, ki se je je Wladimir lotil vse od začetka osemdesetih let. Kljub njegovemu umiku so strokovnjaki za varnostne vede, nekdanji pripadniki tajnih služb in novinarji, fascinirani z revolucionarnim terorjem, trdili, da Wladimir nikoli ni prenehal delovati, ampak da je prav on – ali nekdo, ki mu je zelo podoben – kot navdihovalec in organizator stal za številnimi radikalnimi skupinami, ki so brstele na začetku novega stoletja. Trdilo se je tudi, da je skrivni gost latinskoameriških levih vlad, sploh bratov Castro in Joséja Mujice, a tudi brazilskega predsednika Lule, in da je prav on skupaj s podkomandantom Marcosom sprožil zapatistično vstajo leta 1994. Krožile so govorice, da je njegov vpliv na Marcosa tako močan, da mu znamenite govore piše prav Wladimir. Kljub temu, in o tem so se strinjala vsa glasila, od konservativnih in liberalnih do progresivnih, je bilo po legendarnih akcijah po Zahodni Evropi v obdobju tik po *oseminšestdesetem* in v sedemdesetih letih mogoče dejanju ugrabitve nekega intelektualca mirno reči poteza obupanca v popolnem neskladju z duhom novih časov.

Mediji so v tistih dneh izkoristili priložnost, da se razpišejo o kratkem spominu javnosti in nezadostno razviti zavesti o pogubnosti levičarskega terorizma ter o psihopatologiji njegovih akterjev, vse to zaradi obsedenosti z islamskimi fundamentalisti, ki jih, kot so trdili tudi nekateri ostareli *novi filozofi*, z levičarji povezujeta nagnjenje k *totalitarizmu* in sovraštvo do zahodnoliberalnih vrednot. Ugrabitev Walterja Stiklerja so razlagali tudi kot možno novo nevarno strategijo: ciljane likvidacije ali ugrabitve, ne le državnikov ali velikih kapitalistov, temveč tudi intelektualcev, ki so po njihovem mnenju ustvarili in ohranjajo hegemonijo vladajoče ideologije. Finančna kriza, ki je izbruhnila jeseni 2008, je omajala kapitalistično ureditev, vendar je ni zrušila. Udariti je bilo treba – tako so razlagali motive novih radikalcev – naravnost po glavah. Po čudežni rešitvi Walterja Stiklerja in Wladimirjevem končnem izginotju v plamenu razstreljene stavbe so številni samozavestno sklenili, da vse to brezumno nasilje z robov političnega spektra, ki so mu izpostavljene demokracije, preprosto nima prihodnosti.

Walterja Stiklerja sem spoznal na začetku aprila 2016. Ponoči 31. marca se je skupina aktivistov odločila ustaviti koledar in prebiti noč na Trgu republike. *Nuit debout!* Začela se je dolga noč na nogah, medtem pa je reformirani koledar odšteval 32. marec, zatem še 33., 34. ... Državljsanske skupščine, koncerti, grafiti, improvizirana knjižnica, razprave, javni govori, ugledne osebnosti, neizogibni spopadi ... Hitro je nastalo vzdušje karnevala, s trobentami, bobni ter pesmimi o boju, svobodi in zmagah potlačenih, tistih, ki smo si jih nekoč izborili, in tistih, ki bodo prišle šele po vseh neuspehih in smrtih. Tedaj je bil dogovor vselej enak: zvečer na Trgu republike, v katerega bližini, v Rue du Château d'Eau, sem stanoval.

Tam sem srečeval širok krog ljudi, ki jim pravimo *prijatelji*, mešanico prekarних umetnikov z več ali manj talenta, glasbenikov,

novinarjev, doktorskih študentov, mednarodnih obiskovalcev na dobrih ameriških štipendijah, kustosinj v vzponu, natakarnjev po sili razmer, militantnežev različnih *associations*, zakonitih in nezakonitih *migrantov*, raznovrstnih *freelancerjev*, sinov in hčera uveljavljenih politikov ter ekstatičnih aktivistov najnovejše radikalno leve stranke. Pomikali smo se pod zastavami anarhističnih sindikatov, črno-rdečimi in z nasršeno črno mačko, nadaljevali druženje z različnim komunističnimi frakcijami, se prebijali skozi palestinske skupine, vse do neizbežnih srečanj z razočaranimi pripadniki množičnih sindikatov, socialistov in zelenih, tam so bili tudi levi katoliki, feministke in borci protirasističnih skupin, in še – zaradi starosti svojih članov – opešane Lige za človekove pravice.

Prav to je bila, tako sem verjel, ena od tistih stvari, zaradi česar se mi je Pariz zdel *dom*, ta pripravljenost ljudi, da pridejo na ulice, njihova odločnost, pogosto tudi naivnost, entuziazem političnih razprav med neskončnimi večerjami, celo kadar so bile površne, vsa ta strast, ki se vnaša v debate za kavarniški mizami, na univerzi, v metroju. Možnost, da vsak dan srečate koga, ki so ga v to mesto pripeljale nuja, sanje ali ljubezen. Imel sem občutek, da sem *med svojimi* in da tukaj, v Parizu, moja preteklost ne more biti pomembnejša od moje sedanjosti, da je ne more določati, da sem se z odločitvijo, da ostanem tukaj, izognil prekletstvu geografije. Pariz mi je dal to, da sem nekdo, ki je bližje tistemu, kar sem mislil, da sem. Ustvaril sem svoje življenje. Rodil samega sebe.

Za enega od tistih večerov sem se dogovoril za sestanek s člani časopisne redakcije, da bi obravnavali akcije, s katerimi bomo prispevali k rastočemu gibanju. V naš priljubljeni bistro sem prišel nekoliko bolj zgodaj. Ni mi bilo treba povedati, kaj želim, saj mi je natakarn Momo že prinesel kozarec vina. Užival sem v tem kratkem izletu iz sveta, preden bodo prišli prijatelji, obdan s hrupom glasov in žvenketom

stekla sem sproščal oči s pospešenim dogajanjem na ulici, po kateri so številni mladeniči in dekleta hodili proti Trgu republike.

»Tudi jaz sem bil kot vi,« sem zaslišal nekoga, ki je pravkar sédel na sosednji barski stol. Ni bilo jasno, komu so bile namenjene njegove besede. Na hitro sem se ozrl, vendar temu človeku, zdelo se mi je, da v poznih šestdesetih letih, nisem hotel nameniti preveč pozornosti, dokler ni ponovil, »da, prav tako kot vi, mladi gospod«.

»Oprostite,« sem rekel, »ste ogovorili mene?«

»Ja, prav vas,« je odgovoril in me prodorno gledal. »Prav vas.«

Pomislil sem, da je pijanec ali čudak, ki samo čaka, da bo nekoč nagovoril. Obrnil sem se stran od njega, v upanju, da bo odšel. Že tako mi je pokvaril užitek samote. Izvlekel sem mobilni telefon, kot jasen znak, da med nama ne bo komunikacije.

»Ja, bil sem kot vi, takrat, še pred oseminšestdesetim, maja, a tudi nekoliko pozneje. *Il est interdit d'interdire ... Vivre au présent ... Soyez réaliste, demandez l'impossible ...*« je ironično izgovarjal parole oseminšestdesetega leta, »ali pa, recimo, tista ljubka spregatev, ki bi lahko vsakemu tujcu, kot ste vi, koristila pri prvih lekcijah francoščine. Kako je že šlo ... *je participe, tu participes, il participe, nous participons, vous participez – ils profitent!*«

Glasno se je zasmel. Zdaj sem že menil, da imam dejansko opraviti z norcem, ki uživa v kavarniški provokaciji. Ne vem, ali mu je to, da me je spravil na tanek led, uspelo s posmehovanjem ali s poudarjanjem dejstva, da sem tujec (ta *charmant petit accent* je vendarle vedno nekako slišen, čeprav sem izrekel samo nekaj besed).

»Nato pa ste doumeli, da je vse to samo faza v dozorevanju,« sem grobo odgovoril na vse preveč znani cinizem nekdanjih upornikov, »in našli mesto v sistemu, ki ga je bodisi nemogoče bodisi nezaželeno spremeniti. Prosim, prihranite mi klišeje!«

»Opa! Oprostite, če sem vas ujezil. Morda ste že izčrpani od toliko noči ... na nogah.«

Tiho se je smejal, sikajoč skozi zobe. Obrnil sem se proti njemu.

»Prebrali ste me. Priznam!« je rekel in dvignil roke, kot da se predaja. Na njegovih zapestjih sem opazil brazgotini.

»Sploh me ne zanimate, gospod. Prosim vas, da me pustite pri miru.«

Nenadoma se je zresnil. »Oprostite, ker sem vas vznemiril.«

»Je že v redu,« sem rekel spravljivo. »Zelo bi vam bil hvaležen, če bi lahko v miru popil svoje vino.«

»Seveda, seveda.« Nagnil se je proti meni. »Zagotovo vas je zbadlo, ker sem zrecitiral tisto malo spregatev. Oprostite mi za to. Vem, da je vaša francoščina dobra. Predobra. Preveč želje, da bi pokazali, da ste boljši, celo od domačinov.«

»Zgrešili ste poanto!« sem živčno vzdiknil.

»Zanimivo je, da ste se tukaj, v Franciji, hitro pridružili radikalnim levičarjem. Od kod ta privlačnost? Kolikor vem, so *tam, pri vas*, že zdavnaj končali s socializmom. In ne zdi se, da bi se tozadevno dogajalo kaj resnejšega. Kakšni študenti tu in tam dvignejo glavo. Dobro. Ljudstvo se zbira na tako imenovanih *plenumih*. Dobro. In vse hitro mine. Tam se zdi, da levica niti ne obstaja več – ali pač?«

Gledal me je, hlinil radovednost, kot da bi o meni nekaj vedel, nedopustno več, kot bi utegnil sklepati pronicljiv človek za točilnim pultom. To misel sem zavrgel kot prismojeno. Ali pa je morda bral kako moje besedilo, ob katerem je bila objavljena moja fotografija, in me je prepoznal? Skušal sem odgnati paranoične misli.

»Čakam prijatelje in rad bi odgovoril na neodgovorjeni klic. Gospod, prijeten večer vam želim.«

Obrnil sem mu hrbet in živčno klikal po telefonu. Čutil sem, da je še naprej ob meni in da me opazuje v tilnik.

»Tudi jaz vam,« je mirno rekel. Samo odmahnil sem, ne da bi se ozrl. Po trenutku neodločnosti – kot da je nameraval še nekaj dodati – se je nadležni neznanec naposled oddaljil.

Naslednji dan sem se z Emilie dogovoril za kosilo v kavarni Le Basile, na vogalu Rue de Grennelle in Rue Saint-Guillaume, zraven Sciences Po, kjer sva oba doktorirala. Hotela sva napisati analizo dogajanja na Trgu republike, še enkrat poskusiti odgovoriti na vselej enako vprašanje, *kaj narediti?* Zasedel sem mizo pod impresivno fotografijo Boba Dylana z angleške turnee leta 1965, pred mikrofonom, s črnimi očali in cigareto v ustih. Čez nekaj trenutkov je nekdo stopil k mizi in med ogledovanjem Dylana glasno zavzdihnil.

»Potem pa je samo nekaj mesecev pozneje zaigral na električno kitaro in spremenil zgodovino. Leta 1966 sem ga v živo poslušal v Olympii. Kakšni časi so bili to! Dneve bi vam lahko govoril o tem.«

Osupnil sem, ko sem doumel, da je to tisti neznanec od prejšnjega dne, no, ampak še preden sem utegnil kar koli reči, je spregovoril. Tokrat v *starem* jeziku.

»Morda se nisva ravno najboljše razumela,« je rekel in me gledal v oči. »Morda bo šlo takole lažje.«

Nagonsko sem se zdrznil. Blago se je nasmehnil, kot da me skuša pomiriti.

»Glejte, tudi jaz sem tukaj tujec, čeprav zaradi števila let, ki sem jih prebil v tej državi, nekoliko manj kot vi. Več kot pol stoletja! Vi ste vendarle tukaj ... koliko, dvajset let?«

Nisem odgovoril.

»In dobro uho še sliši vaš balkanski naglas. Ne izgubite ga, kot sem ga jaz.«

»Pa kaj hočete?!« sem jezno, celo prestrašeno vzkliknil. »Kdo sploh ste?«

Priklonil se je in teatralno iztegnil roko. Nisem je hotel sprejeti, on pa je nepovabljen sedel za mojo mizo, se nagnil, kot da se boji, da ga bo kdo slišal, in šepnil: »Walter.«

»Vaše ime mi niti ni pomembno, gospod,« sem se naslonil nazaj,

dabise oddaljil od njegovega obraza. »Najprej tisto sinoči, zdaj tole... Poslušajte, samo do tega mi je, da me pustite pri miru.«

»Stikler,« je rekel, spet šepetaje, kot da je komaj čakal ta trenutek, vedoč, kak vtis bo naredil name. Zdelo se je, kot da mi bere misli, zmedo, ki jo je v njih sprožilo njegovo ime.

»Kako?«

»Natanko tako.«

Obnemel sem.

»Oprostite, svoje ime sem povedal tako, kot ga izgovarjajo tukaj. Prinas, v najinem rodnem mestu, so me v knjige seveda vpisali kot ...«
Zatem se je znova nagnil k meni in šepnil: »Valterja Štiklerja.«

Ta človek ni le trdil, da je Walter Stikler, ki je bil nedavno ugrabljen in ki so ga izvlekli iz ruševin poslopja, v katerem je umrl Vladimir, ampak je omenil, mi je šlo skozi glavo, če sem dobro slišal ...

»Kje *pri nas*?«

»V Sarajevu vendar!« je rekel povsem naravno in užival v moji osuplosti. Začutil sem, da mi je zgornja ustnica začela podrhtevati. Očitno sem prebledel.

»Pomirite se,« je rekel in se še naprej smehljaj. »Nobenega razloga za paniko ni. Mar je tako nenavadno naleteti na rojaka?«

Okamnel sem. Nasmeh z njegovega obraza je izginil.

»Vem, da se vam vse to zdi malce čudno, nejasno, celo grozeče. Toda najino srečanje se ni moglo zgoditi drugače.«

Obrnil se je stran od mene in se oprl na mizo. Natararja je zaprosil, naj mu prinese kozarec *brouillyja*.

»Wladimir ...« je zavzdihnil po tistem, ko je odpil požirek. »Prepričan sem, da poznate vso zgodbo in da imate o tem trdno mnenje. Ker so mi vaša prepričanja znana, vem, kaj si mislite tudi o meni, mojem delu in stališčih. V tem niste izvirni, to si misli veliko ljudi, celo zdajle, tukaj, okrog naju, še posebno pa na tistih večernih kramljanjih. Nekateri med njimi, tako slišim, mislijo, da sem prav

jaz zakrivil Wladimirjevo smrt in da moram za to plačati. Z glavo, seveda. Na to sem bil opozorjen.«

»Nič čudnega!«

»Ja, kot sem domneval, tudi vi mislite tako. Seveda nisem pričakoval, da se bova sporazumela glede političnih vprašanj. Pa vendar, za vas *kot pisatelja* bi utegnilo biti zanimivo izvedeti, da sva se z Wladimirjem poznala že davno.«

»Nisem pisec.«

»Res? Čudno. Morda sem kaj narobe razumel.«

Pozneje, po nekaj srečanjih z Walterjem, sem se navadil na te stavke, ki jih je izrekal spotoma, ki pa so sočasno eksplodirali na več nevalgičnih točkah.

»Kaj sploh hočete, človek ...?« sem jezno rekel v francoščini, dovolj glasno, da se je nekaj gostov obrnilo proti nama. »Sprašujem vas, kaj hočete od mene?!«

Walter ni niti trenil. Spokojno me je opazoval in pil svoje vino. Nato je natakarku in ljudem za sosednjimi mizami namenil pomirjujočo kretnjo, kot da sva stara znanca, ki sta se samo malce sporekla. »Saj vidite, da ste naredili zmedo. Ljudje so se prestrašili. Pogovoriva se.«

»Odidite!« sem ponovil, tokrat nekoliko tišje.

»V redu, v redu ...« Popravil si je dežni plašč in do konca spil pijačo.

Oblečen je bil elegantno, v obleko, vendar brez kravate, s svilenim turkiznim šalom okoli vratu, gladko obritega obraza, s skrbno začesanimi lasmi, ki jih očitno ni izgubljal. Pozneje sem izvedel, da je bil takrat v zgodnjih sedemdesetih. Bil je čeden človek, ki se dobro stara, pomirjen s sabo in očitno gmotno varen.

»Nisem še videl, da bi se kdo tako burno odzval, če se mu reče, da je pisatelj. Ne samo, da to ni žaljivka, ampak tudi ni skrivnost, čeprav se s tem ne hvalite. Saj ste vendar sami objavili ta svoj

romanzo, kako že se je imenoval ... *Castello*! Kupil sem ga v knjigarni Morpurgo v Splitu. Ni slab. Potem pa ste zapustili naš slaven mali jezik, in glej čudo, ničesar več niste napisali. V francoščini ne gre, kaj? Saj tudi ne more iti. Začeli ste se ukvarjati z akademskim delom. Hvalevredno, ampak malce suhoparno, *n'est-ce pas?*«

Zastal je, kot da čaka moj odgovor. Ko ga ni dobil, je rekel: »Dobro. Vidim, da tudi danes niste razpoloženi za pogovor. Za vas imam zgodbo. Vroč temo.« Namignil mi je.

»Ne zanimata me ne vaša zgodba ne vi, kdor koli že ste!« sem komajda odgovoril. »Dovolj svojega dela imam,« sem pokazal na prenosnik na mizi.

»Ah, da, boju ni konca!« je porogljivo na pol dvignil desno pest. V tistem hipu je prispela Emilie.

»Oprosti, ker zamujam.« Pogledala je Walterja. »Si sam?«

»Ne. Gospod je sédel za mojo mizo.«

»Hej, si dobro?«

Nisem umaknil pogleda z Walterja, ki je že vstal in si nadel klobuk.

»Se je kaj zgodilo?« je vprašala Emilie.

»Vse je v najlepšem redu. Natanko tako, kot mora biti,« je ob odhodu dejal Walter.

»Kdo je bil to?«

»Ne vem,« sem odgovoril in si oddahnil. »Ampak zelo vesel sem, da te vidim.«

»Štiks!« je tedaj zagrmelo po vsej kavarni. Walter je stal ob odprtih vratih. Vsi so se obrnili proti njemu.

»Morda vas bo zanimalo, da sem med vojno,« je dodal, še preden je izginil, »spoznal vašega očeta.«

Ko sem vdihnil, je zabolelo. Ugriznil me je zapomnjeni vonj. Je mogoče? Celo po toliko letih! Vonj po koncu dalmatinskega poletja. Čas mineva, ljudje nastajajo in izginjajo, celo pokrajina se spreminja, tako zaradi človekove roke kot sama od sebe, ne pa tudi vonji. Ustavili so me, s sunkom vetra, takoj tam, po izstopu iz letala. Obstal sem in zaprl oči. Hiteči potnik za mano me je potrkal po ramenu. Odpravil sem se za drugimi, mehanično. Izvlekel sem francoski potni list. Policist je rekel: »Hello.« Odgovoril sem »Hello,« brez volje, da bi bil kar koli drugega kot oseba s francoskih papirjev. »Welcome to Croatia,« je dejal. »Thank you,« sem odgovoril.

Sredi septembra 2016 je novica o likvidaciji Walterja Stiklerja na dalmatinskem otoku šokirala francosko in mednarodno javnost. »Anarhisti in neokomunisti, recimo jim tako, podobno kot Islamska država priklicujejo armagedon, kataklizmo, ki bo naposled omogočila družbeno revolucijo, kakršna jim ni uspela v šestdesetih in sedemdesetih letih dvajsetega stoletja,« je govoril James Stevenson, redni profesor na Londonski šoli za ekonomijo, strokovnjak za levi ekstremizem in avtor pionirske knjige o Wladimirju. »Celo to bi dodal, da je grožnja teh skupin še večja, saj nimajo zastave, ki bi jo zabadale v kaki puščavi, in tudi ne zahtevajo vidne spreobrnitve svojih privržencev. Mnogi med njimi so med nami, jezni, obupani in naposled, po nekaj desetletjih, pripravljeni za akcijo.«

Kulturne in medijske elite niso izbirale besed pri obsojanju brutalne likvidacije človeka, ki nam je odprl oči za grozote neke utopične ideologije, ki jo je poznal intimno in ji je v šestdesetih letih celo sledil, nato pa se, ko je spregledal, sredi sedemdesetih

let od nje oddalžil. Narava te ideologije, niso prenehali ponavljati, se nam je razkrila v koncentracijskem kompleksu gulagov in na kamboških poljih smrti, z dejstvi, ki so danes mlajšim generacijam tako tuja.

Odgovornost za likvidacijo Walterja Stiklerja so pripisovali Wladimirjevim sodelavcem ali pa kateri od skupin, ki se je odločila podati na maščevalno misijo. Tajne službe so pristojne že mesece prej obvestile, da Stikler v krogih radikalne levice velja kot neposredno odgovoren za kolaboracijo z državnim aparatom, ki mu je omogočil – kako, bo treba še ugotoviti –, da se je po treh desetletjih neuspešnega zasledovanja dokopal do Wladimirja. Po njihovem mnenju je bila zgodba o »ugrabitvi« in napaki pri ravnanju z eksplozivom ali pa njegovi namerni, samomorilski aktivaciji laž, ki je prikrivala policijsko prevaro. Njen cilj je bil v javnosti demonizirati sleherno obliko učinkovitega odpora in obenem enkrat za vselej uničiti legendo o srčnem revolucionarju, ki je tudi po umiku iz javnosti še naprej navdihoval nove generacije. Da, Wladimir je bil iz generacije *Che*, ki je politično dozorevala v tem stoletju; *Che* brez obraza, vendar z jasnim podpisom.

Odgovornosti za Stiklerjev umor ni prevzel nihče. Preiskava hrvaške policije, ki se ji je pridružil Interpol, ni pripeljala nikamor. Walterja Stiklerja so našli mrtvega, lebdečega v bližini dalmatinskega otoka, na katerem je imel hišo in na katerem je bil umorjen – to so potrdile tri strelne rane na njegovem telesu –, morda celo sedem dni pred odkritjem trupla. Pri že razpadlem mrtvecu so našli dokumente, ki so nedvoumno potrdili, da je to Walter Stikler, enainsedemdesetletni francoski državljani. Balistična preiskava je v tehničnem jeziku govorila o 9-milimetrskih nabojih in pištoli znamke Walther, model P99. Izvedenci so trdili, da je ta pištola priljubljena v mednarodnih kriminalnih krogih, vendar tudi med terorističnimi skupinami.

V tistih dneh sem obsedeno sledil vsem informacijam o tem primeru. Kajti medtem ko so drugi ugibali o njegovem življenju, pri čemer so neizogibno omenjali njegovo odljudno naravo in domala asketsko življenje, skrito pred očmi javnosti in objektivni kamer, »v ostrem kontrastu s pompozni francoskimi intelektualci, katerih razvpitost je v nasprotnem razmerju z njihovo intelektualno globino (britanski viri); medtem ko so poskušali določiti njegovo poreklo in življenjsko pot, to »dramo stoletja, ki jo je utelešal« (francoski viri), »potrjujoč moralni imperativ soočanja s preteklostjo« (nemški viri), sklepajoč, da »ni potrebno veliko domišljije, da bi se vedelo, kdo je utegnil biti človek, ki je bil sredi druge svetovne vojne nekje na evropskem vzhodu rojen kot Walter Stikler (ameriški viri); medtem ko so torej vsi poskušali razvozlati osebo, ki je stala za tako vplivno pojavo in delom – sem samo jaz, in to trdim brez želje, da bi si pripisal kako pomembnost, vedel, ali verjel, da vem, kdo je bil v resnici Walter Stikler. In ne samo to; v tistem trenutku sem, ponavljam, *samo* jaz vedel, kdo je bil v resnici Wladimir.

Walterja Stiklerja sem spoznal pomladi 2016 in ga zatem nekaj mesecev tudi pogosto videval, do poletja 2016, torej pred Walterjevim umikom na Otok (umikom, ki so ga pospešile že omenjene grožnje). Prijateljstvo bi bila premočna beseda za naravo najinega odnosa, katerega ritem je nepredvidljivo narekoval on, na tak način pa je tudi vstopil v moje življenje. Med nekaj dolgimi srečanji, preden je dokončno odšel na Otok, mi je povedal svojo življenjsko zgodbo. Težko je bilo doumeti, zakaj mi vse to govori, šele razvoj dogodkov mi je pojasnil, zakaj je to storil in zakaj se je izpovedoval prav *meni*.

Že kmalu sem začel pisati roman na osnovi zgodbe, ki mi jo je povedal in ki bi le redko koga pustila ravnodušnega, »odlične književne snovi«, kot je trdil, kot da me tudi sam spodbuja, naj jo izkoristim. V trenutku, ko sem skiciral poglavje o Wladimirjevi

ugrabitvi, ko se je stiskal policijski obroč okoli poslopja, v katerem sta bila, in tik pred eksplozijo, ki je postavila piko na Wladimirjevo življenje, me je osupnila novica o Walterjevem umoru. Kmalu je prispelo še eno presenečenje. Prejel sem e-pošto odvetniške pisarne Šupe in Šupe iz Šibenika, v kateri so me, kot sem lahko bral in pri tem lovil dih, pozvali, naj zaradi urejanja dokumentacije, povezane s premoženjem pokojnega Walterja Stiklerja, in »počastitve spomina omenjenega« čim prej pridem v Dalmacijo. Ta odvetniška pisarna je bila odgovorna za nujno izvršitev oporoke »tragično preminulega«, vse to pa bi moralo »glede na delikatnost položaja in na osnovi napotkov samega pokojnika« potekati v strogi tajnosti. Moj prihod je bil predviden čez nekaj dni, e-pošti pa je bila že priložena rezervirana letalska vozovnica za Split. Vse podrobnosti, je pisalo, mi bodo pojasnili po prihodu.

Odvetniška pisarna Šupe in Šupe je na splitsko letališče poslala taksi, ki me je pripeljal do Šibenika. Čakal me je voznik z napisom *Mr. Stiks*. Tudi on je rekel *hello* in pokazal na ime. »*Yes, that's me.*« Povedal je, da ne govori angleško. Skomignil sem. Z roko je nakazal, naj mu sledim. V tišini sva se peljala mimo hriba, proti novi avtocesti. V mojem otroštvu je ni bilo. Na poti sem prepoznaval otoke v daljavi, imena krajev na tablah in naposled, tik pred izvozom z avtoceste, pred nama, Prokljansko jezero. Vstopila sva v Šibenik, katerega ulice sem kot deček tolikokrat pretekel, se v njih izgubljal kot v labirintu in vsakič najdeval nove prehode, v katerih so se zbirale mačke, včasih pa tudi kak narkoman. Kakšno veselje je bilo, ko sem se prebil iz polteme in se znašel pred katedralo, s katere so me gledale znamenite *glave* s prodornimi očmi in polomljenimi nosovi. Med njimi je bila tudi – tako je govorila legenda, ki se mi je zarezala v spomin – glava lepe Jelene, hčerke graditelja Juraja Dalmatinca, ki ji je kar oče razbil nos, da bi od nje odgnal uroke in ljubosumje.

Nadaljujte z branjem

Knjigo lahko kupite v spletni trgovini Mladinske knjige [Emka.si](https://emka.si),
v knjigarnah Mladinske knjige po vsej Sloveniji ali pa jo naročite
prek telefona 080 12 05.